

Darja Mihelič, France Mihelič, Jasna Pocajt. PIRAN - MESTO IN LJUDJE PRED STO LETI. Pirano - la città e i suoi abitanti cent' anni fa. Knjižnica Annales; 12. Koper, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 1996, 190 strani.

Uspešno delovanje Zgodovinskega društva za južno Primorsko se kaže ne le v organiziranju raznih predavanj in simpozijev ter izdajanju časopisa Annales, ampak tudi v izdajanju lastne knjižne zbirke Knjižnica Annales. Dvojezična publikacija, o kateri bomo tukaj poročali, je izšla prav v tej zbirki.

Raziskava o Piranu je zasnovana interdisciplinarno, kar se je pokazalo kot zelo koristno. Tovrstnih raziskav namreč na področju zgodovinskega primanjkuje, zato je ta, ki prikazuje Piran pred sto leti, gotovo dobrodošla, morda pa bo vzpodbudila še kakšno podobno. Kaže pa tudi, kaj vse je mogoče izvesti iz običajnih poročnih formularjev, če smo večji računalniške obdelave podatkov, seveda pa je predvsem treba vedeti, kaj hočemo iz danih podatkov izluščiti. V našem primeru je zgodovinarica Darja Mihelič pripravila arhivske dokumente - formularje o sklepanju porok v piranskih cerkvah, ki jih hrani kapteljski arhiv v Piranu. Časovni okvir študije zajema štiriletno obdobje (1889-1892), uporabljenih je bilo 322 poročnih formularjev, vseh poročnih partnerjev je bilo 644 (izjemoma se kakšen pojavi tudi dvakrat, če je npr. v obravnavanem času ovdovel in se ponovno poročil). Družboslovna informatorka Jasna Pocajt je podatke vnesla v računalnik, matematik France Mihelič je pripravil vrsto računalniških programov, s pomočjo katerih so bili vneseni podatki obdelani, pri oblikovanju grafikonov je sodeloval še Andrej Zdovc.

Piranska občina je v obravnavanem obdobju štela okrog 12.300 prebivalcev, v teh štirih letih se jih je poročilo 5,2%.

Formularji so pisani v latinščini, ponujajo pa naslednje podatke: ime cerkve, kjer je bila poroka, datum, podatke o zakoncih (ime, priimek in stan, datum rojstva, kraj bivališča in hišna številka), podatke o pričah (to so bili vedno samo moški!), ime in priimek duhovnika, ki je opravil poročni obred. Najdemo pa še podatke o poklicu ženina, poklicu obeh očetov, dekliski priimek obeh mater in še kaj. Raziskava je pokazala, da sta bili poročni priči ali sorodnika ali pa so se mladoporočenci odločili za profesionalne priče. Ena izmed prič (Jurij Viezzoli) se omenja kar 113-krat. Zakaj tako, pa pravzaprav iz virov ne izvemo, bilo bi pa zanimivo vedeti, ali je bila taka izbira običajna tudi drugod in zakaj. Poročni obredi so bili v 13 cerkvah in jih je opravilo 11 duhovnikov.

Obdelava omenjenih podatkov je dala zanimive rezultate, včasih pričakovane, včasih nepričakovane. Frekvenca porok v letih 1889-1892 kaže, da so se mladi največ poročali v mesecih februarju (24%) in januarju (16%), torej v predpustnem času, najmanj porok je bilo v decembru (le 2%). Med dnevi sta najbolj priljubljena

sreda (36%) in sobota (35%).

Izmed 13 cerkv, kjer so bile poroke, je bila vodilna župna cerkev sv. Jurija (50%), če k temu prištejemo še poroke pri sv. Janezu (gre za krstilnico in vprašanje je, če jo je mogoče šteti kot samostojno cerkev), bi ugotovili, da je kar 58% vseh porok bilo na najlepšem in najbolj prostornem delu mesta Piran. Glede soodvisnosti med imeni mladoporočencev in imeni cerkvenih zavetnikov pri izbiri za poročni obred, so avtorji ugotovili, da te povezave ni mogoče dokazati, čeprav se je največ ženinov Jurijev poročilo v cerkvi sv. Jurija (tu pa je bilo tudi največ porok). Podatki kažejo, da je največ obredov opravil piranski župnik Feliks Sikič (63%). To se zdi glede na njegov položaj razumljivo, zanimivo pa bi bilo izvedeti, kakšno stopnjo so v cerkveni hierarhiji imeli ostali duhovniki. Za dva sicer vemo, da sta bila kanonika, morda je bil kateri od duhovnikov npr. frančiškan, najverjetneje pa so bili kaplani (Lovrenc Viezzoli morda v Strunjanu, ker je poročal samo tam).

Zanimive so navedbe krajev rojstva mladoporočencev. Večina jih je iz Istre, imamo pa tudi posameznike, ki prihajajo iz drugih avstrijskih dežel. Kot kraji bivanja (zaposlitve) mladoporočencev se večkrat omenjajo bližnji kraji (Izola, Savudrija itd.), večkrat tudi Trst (7-krat, sem bi lahko šteli še dva primera iz Vrlele oz. Sv. Ivana) in Pulj (6-krat).

Podatki kažejo, da je bilo več porok v obravnavanih štirih letih v eni družini, saj so bile družine nekoč številnejše. Bratje in sestre so se poročali ponavadi v razmaku 2-3 let, včasih so se poročili tudi ovdovelj starši, predvsem očetje.

Zanimiv je podatek, da so se dekleta poročala večinoma še v času mladoletnosti (64%), vendar moramo vedeti, da so postali tedaj polnoletni šele s 25. letom. Neveste so bile ponavadi stare od 19 do 25 let, ženini pa od 23 do 30 let.

Razlike v starosti mladoporočencev kažejo pestro podobo, običajno pa je ženin 4-5 let starejši. Avtorji razprave so po rojstnih dnevih mladoporočencev ugotavljali tudi bioritem Pirančanov. V tem primeru so rezultati lahko tudi slučajni, ker vzorec raziskanih primerov ni tako velik, vendar naj bi glede na dejstvo, da je največ rojenih v januarju, bilo največ spočetih obravnavanih ženinov in nevest v aprilu; grafikon kaže še podatke za ostale mesece (str. 47-48). Prikazana je tudi frekvenca porok med bližnjimi oz. bolj oddaljenimi sosedi (vir so bile hišne številke mladoporočencev). Ugotovitev, ki jo je potrdila raziskava, kaže na to, da so se večkrat poročali tisti, ki so živeli bližje drug drugemu.

Na podlagi zbranih podatkov je bilo mogoče ugotoviti pogostnost imen in priimkov tedanjega časa. Izpisana so moška (zapiso omenjajo 120 imen) in ženska (90 inaičič) imena, pri čemer avtorji opozarjajo, da 12 moških imen predstavlja kar dve tretjini imen mladoporočencev. To so Janez (Joanes, Giovanni 13%), Anton (10%), Peter (7%), Franc (6%), Jožef in Dominik (5%), Jurij, Miklavž in Jernej

s po 4%, Andrej, Jakob in Matevž s po 3%.

Pri ženskah je po pričakovanju bilo daleč največ Marij, in sicer kar 23%, kar je skoraj četrтина, sledijo Katarine (9%), potem s po 6% Antonije, Ivane, Ane, Lucije, nato Franciške s 4%, s po 3% so zastopane Elizabete, Dominike, Helene, s po 2% pa še Agnes (Neža) in Margareta.

Formularji omenjajo tudi 520 različnih priimkov, avtorji pa opozarjajo, da kar 24% priimkov odpade na sledečih 13: Fonda, Petronio, Fragiaco, Ruzzier, Pittacco, Tamaro, Benedetti, Predonzan, Giraldi, Bonifacio, Fornasaro, Parenzan, Viezzoli. Ker je ena od avtoric, Darja Mihelič, dobra poznavalka starejše piranske zgodovine, nam je postregla tudi s podatki o tem, kdaj nekatere od teh priimkov v preteklosti v Piranu že srečamo. Nedvomno pa je, da so ob koncu 19. stoletja v Piranu prevladovali romanski priimki. Nekaj teh najdemo v Piranu ali v okolici še danes, v glavnem pa so se po letu 1954 zaradi spremenjenega nacionalnega sestava prebivalstva precej spremenili tudi priimki.

Avtorji so se zavedali, da na podlagi priimkov ni mogoče vedno sklepati na etnično podobo prebivalstva; preverili so podatke ljudskega štetja za leto 1890 in ugotovili, da je tedaj v piranski občini kar 86% prebivalcev navajalo kot pogovorni jezik italijanščino, slovensščino 13%, nemščino 1% in le 0,03% srbski oz. hrvaški jezik. Ob tem je treba naglasiti, da je okolica

Pirana bila bolj slovenska kakor samo mesto.

Na podlagi pregledanih poročnih formularjev so avtorji opravili tudi zanimivo analizo vseh v formularjih omenjenih poklicev. Ugotovili so, da je daleč najbolj zastopan poklic poljedelec (45% moških), k temu je mogoče šteti tudi številne "posestnike", vseh skupaj je torej bilo 50%. Mornariški poklic je opravljalo 15%, ribičev je bilo 5%, na ostale odpade 30% (več na obrtnike, manj na uradnike itd.). Vidi se, da so poklici prehajali iz roda v rod, pričakovan je tudi podatek, da so se npr. hčere pomorščakov pogosteje poročale z mornarji ipd. Mlajše generacije so se, kot je pokazala raziskava, bolj usmerjale od tradicionalnih poklicev (kmet, ribič) k donosnejšemu poklicu pomorščaka.

Poročni formularji kažejo celo vrsto nepogrešljivih poklicev tedanjega časa (mestni čuvaj, stražar, vratar, prižigalec luči, grobar itd.), veliko je bilo raznih uradnikov kot npr. računovodje, davkarji, cenilci in merilci polj, pisarji, notarji, advokati. Med obrtniki najdemo mlinarje, mesarje, čevljarje, tkalce, krojače, tesarje, sodarje, kolarje, zlatarje, kovače, ključavničarje, zidarje, kamnoseke, steklarje, arhitekta, brivce, lasuljarje, kopalniške mojstre, urarje, krčmarje, kavarnarje, slaščičiraje, hotelirje. Potem so bili tu še različni pomožni delavci (nosači, sluge, dekle). S pedagoško-umetniškega področja se omenjajo šolski mojster, profesor, doktor teologije, kipar, glasbeni mojster, s področja medicine doktor medicine, kirurg, farmacevt.

Vsekakor velja avtorje omenjenega dela pohvaliti, ker so znali izluščiti iz drobnih podatkov določenega administrativnega vira, kakršen je poročni formular, toliko zanimivih podatkov. Naše zgodovinarje ne premore veliko podobnih računalniško obdelanih raziskav, zato so nam avtorji omenjenega dela lahko za vzgled, ob tem pa nam je tudi jasno, da je za tovrstno delo potrebno veliko drobnega dela in vztrajnosti. Če nekatere sosednje države že premorejo kar nekaj podobnih mikroštudij, bo tudi pri nas treba osvojiti novo metodologijo, dobljeni rezultati bodo lahko prav zanimivi ali pa bodo vsaj potrdili (ali ovrgli) nekatera predvidevanja dosedanjih raziskav.

Delo je napisano v lepo berljivem slogu, včasih nekoliko hudomušno, in je kljub mnogim statističnim podatkom zanimivo branje.

Olga Janša Zorn

Roberto Starec: MONDO POPOLARE IN ISTRIA - Cultura materiale e vita quotidiana dal Cinquecento al Novecento. Collana degli Atti, Centro di ricerche storiche - Rovigno, N. 13. Trieste - Rovigno, 1996, 299 strani.

Avtor Roberto Starec je v izčrpnem etnološkem delu *Mondo popolare in Istria* opisal raznoliko in bogato